

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КЕРІВНИКА АПАРАТУ СУДУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE HEAD OF THE COURT'S OFFICE AND ITS FEATURES

Грицик О.Ф., здобувач

Науково-дослідний інститут публічного права

Метою статті є визначення сутності та особливостей адміністративно-правового статусу керівника апарату суду, аналіз його прав, обов'язків і відповідальності у системі судової влади, а також виявлення прогалин і суперечностей у правовому регулюванні з метою вироблення пропозицій щодо його вдосконалення. У статті досліджується адміністративно-правовий статус керівника апарату суду як ключової посадової особи, яка забезпечує організаційне функціонування судової влади. Зазначено, що в сучасних умовах реформування публічної адміністрації та трансформації системи правосуддя визначення правового становища керівника апарату суду набуває особливої актуальності. Констатовано, що адміністративно-правовий статус апарату суду та його представників, зокрема керівника апарату, має не лише правовий, а й функціонально-організаційний вимір. На основі аналізу чинного законодавства України, підзаконних нормативно-правових актів та наукових підходів з'ясовано сутність, структуру та особливості адміністративно-правового статусу цього суб'єкта. Акцентовано увагу на тому, що чинне правове регулювання має фрагментарний і суперечливий характер, адже основні норми зосереджені у Законі України «Про державну службу» та Законі України «Про судоустрій і статус суддів», тоді як підзаконні акти деталізують окремі аспекти функціональної діяльності, однак не забезпечують системного визначення змісту статусу. Обґрунтовано, що адміністративно-правовий статус керівника апарату суду має комплексний характер і поєднує правові, організаційні та управлінські складові. До його ознак віднесено юридичну визначеність, комплексність, функціональну орієнтованість, ієрархічність та підзвітність, а також динамічність, зумовлену розвитком законодавства й умовами діджиталізації правосуддя. Зроблено висновок, що для усунення правових колізій та підвищення ефективності діяльності судової влади необхідним є чітке нормативне закріплення адміністративно-правового статусу керівника апарату суду, яке враховувало б його ключову роль у кадровому, фінансовому, інформаційному та матеріально-технічному забезпеченні діяльності суду.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус; керівник апарату суду; судоустрій; державна служба; правове регулювання; організаційне забезпечення; повноваження; відповідальність.

The purpose of the article is to determine the essence and features of the administrative and legal status of the head of the court staff, analyze his rights, duties and responsibilities in the judicial system, as well as identify gaps and contradictions in legal regulation in order to develop proposals for its improvement. The article examines the administrative and legal status of the head of the court staff as a key official who ensures the organizational functioning of the judiciary. It is noted that in the current conditions of public administration reform and the transformation of the justice system, determining the legal position of the head of the court staff is of particular relevance. It is stated that the administrative and legal status of the court staff and its representatives, in particular the head of the staff, has not only a legal, but also a functional and organizational dimension. Based on the analysis of the current legislation of Ukraine, subordinate regulatory legal acts and scientific approaches, the essence, structure and features of the administrative and legal status of this subject are clarified. Attention is focused on the fact that the current legal regulation is fragmentary and contradictory, since the main norms are concentrated in the Law of Ukraine "On Civil Service" and the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges", while the subordinate legal acts detail individual aspects of functional activity, but do not provide a systematic definition of the content of the status. It is substantiated that the administrative and legal status of the head of the court staff is complex and combines legal, organizational and managerial components. Its features include legal certainty, complexity, functional orientation, hierarchy and accountability, as well as dynamism due to the development of legislation and the conditions of the digitalization of justice. It is concluded that in order to eliminate legal conflicts and increase the efficiency of the judiciary, it is necessary to clearly establish the administrative and legal status of the head of the court staff, which would take into account his key role in the personnel, financial, informational and logistical support of the court's activities.

Key words: administrative and legal status; head of the court staff; judiciary; civil service; legal regulation; organizational support; authority; responsibility.

Актуальність теми. У сучасних умовах трансформації державного управління, посилення ролі ефективного функціонування інституцій правосуддя особливої актуальності набуває дослідження адміністративно-правового статусу керівника апарату суду. Саме ця посадова особа виконує ключову управлінську функцію в організаційному забезпеченні діяльності суду, забезпечуючи належне використання матеріально-технічних, кадрових і фінансових ресурсів.

Згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів», керівник апарату суду є не лише очільником адміністративної структури, але й відповідальним суб'єктом за організацію належного функціонування судової установи, у тому числі за ефективне використання Єдиної судової інформаційної системи, кадрову політику в межах апарату суду, та взаємодію з суддями. Такий спектр повноважень вимагає від нього не тільки високого рівня професійної компетентності, а й володіння навичками управління, знань у сфері публічного адміністрування, права, фінансів, інформаційних технологій тощо.

Саме тому вивчення адміністративно-правового статусу керівника апарату суду є важливим як з теоретичної,

так і з практичної точки зору – адже від ефективності його діяльності значною мірою залежить забезпечення належних умов для здійснення правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Зокрема поняття «статус» в «Словнику іншомовних слів» у перекладі з латини означає «положення, стан кого-небудь чи чого-небудь» [1, с. 19; 2, с. 634]. В усталеному розумінні статус – абстрактний багатозначний термін, у загальному змісті означає сукупність стабільних значень параметрів об'єкта або суб'єкта. Зі спрощеної точки зору, статус об'єкта або суб'єкта – це його стан або позиція, ранг у будь-якій ієрархії, структурі, системі [3]. У науковій літературі надається таке енциклопедичне визначення: правове становище (сукупність прав та обов'язків) фізичної або юридичної особи [4; с. 326; 5, с.626; 6].

Необхідно відмітити, що доволі часто в науковій літературі тотожними виявляються поняття «правовий статус» та «юридичний статус». Точніше, мова йде про використання в науковому слововжитку недиференційованого поняття «правовий статус»; саме цим поняттям позначають явище «юридичного статусу». Останній регламенту-

ється тим обсягом можливостей і свободи, які суспільство й держава можуть реально гарантувати індивіду. Юридичний статус особи як поняття відображає лише те, що притаманне кожному громадянину держави, залишаючи неврахованим усе приватне або групове. Юридичний статус особи – це сукупність прав, обов'язків, законних інтересів, гарантій їх реалізації, що закріплені в законодавстві й характеризують особу як суб'єкта права [6; 7, с. 26].

Якщо вести мову про адміністративно-правовий статус, то його досліджували і досліджують багато вчених адміністративістів. Більшість науковців акцентують увагу, що адміністративно-правовий статус визначає правове положення суб'єкта в певній ієрархічній структурі. Фактично в їх розумінні домінує змістове означення категорії «статус» із доданням галузевого правового чинника – адміністративних норм, де й слід шукати відповідні елементи, що формують його зміст [6].

Наприклад, Н. А. Олефіренко досліджуючи адміністративно-правовий статус апарату суду визначила наступне, що це логічна система зв'язку елементів статусу, які характеризують призначення, повноваження, особливості здійснення правосуддя, є взаємопов'язаними та доповнюють один одного [8, с. 152]. Як комплексний показник адміністративно-правовий статус розглядали й інші вчені, вважаючи його одним із основних показників соціальної стратифікації, сукупністю прав та обов'язків особи, організації чи держави [9, с. 225; 10, с. 80]. Так, А. Головін визначає адміністративно-правовий статус міліції громадської безпеки як урегульоване сукупністю норм адміністративного права її юридичне становище щодо реалізації компетенції апарату, служб і підрозділів з охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян і безпеки в суспільстві [11], а адміністративно-правовий статус працівника міліції громадської безпеки – як зумовлену реально існуючими суспільними відносинами сукупність спеціальних юридичних прав, обов'язків і законних інтересів працівників, пов'язану із завданнями й функціями повсякденної службової діяльності та їхнім соціальним призначенням [6; 12, с. 33; 13].

Щодо адміністративно-правового статусу працівників апарату суду, то наприклад, М. С. Шум визначає його, як правове становище посадової особи в системі судочинства, що покликана здійснити організаційне забезпечення діяльності судів, зумовлене особливим порядком зайняття посади, її компетенцією, колом прав та обов'язків у сфері правосуддя та особливістю відповідальності як державного службовця. Далі вказуючи, що правовий статус працівників апарату суду визначається Законом України «Про судоустрій і статус суддів», з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про державну службу» [14, с. 155]. А. Макаровець, досліджуючи «Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні» виявила наступні три теоретичних аспекти визначення змісту адміністративно-правового статусу: 1) тотожність з поняттям правосуб'єктності; 2) встановлені на законодавчому рівні права та обов'язки суб'єкта; 3) система визначених нормативно прав, свобод, обов'язків, законних інтересів та юридичної відповідальності, які гарантуються державою та є основою для визначення суб'єктом своєї поведінки у суспільстві [10, с. 80]. Ми погоджуємося із визначеними авторкою аспектами, однак вважаємо за доцільне доповнити їх такими положеннями:

По-перше, адміністративно-правовий статус апарату суду та його представників, зокрема керівника апарату, має не лише правовий, а й функціонально-організаційний вимір. Він виявляється через конкретні управлінські дії, спрямовані на забезпечення ефективної діяльності суду, реалізацію рішень зборів суддів, підтримання функціонування автоматизованої системи документообігу, кадрове управління та інше.

По-друге, цей статус необхідно розглядати у динаміці – як такий, що змінюється відповідно до розвитку

адміністративного права, цифровізації судочинства, змін в умовах функціонування органів судової влади, зокрема у воєнний час.

По-третє, важливо враховувати інституційний контекст статусу: апарат суду, будучи допоміжним органом у структурі судової влади, є водночас частиною системи публічного управління, що вимагає дотримання принципів державної служби, нейтральності, ефективності та відкритості.

Таким чином, адміністративно-правовий статус керівника апарату суду слід тлумачити не лише як сукупність прав і обов'язків, а як комплексний механізм правового, організаційного та функціонального забезпечення належних умов діяльності суду, що вимагає глибокого міждисциплінарного підходу до його вивчення.

Метою статті є визначення сутності та особливостей адміністративно-правового статусу керівника апарату суду, аналіз його прав, обов'язків і відповідальності у системі судової влади, а також виявлення прогалин і суперечностей у правовому регулюванні з метою вироблення пропозицій щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Необхідно відмітити, що належна регламентація діяльності апарату суду створює правові та організаційні умови для забезпечення безперервності роботи суду, упорядкування внутрішніх адміністративних процесів, а також чіткого розмежування компетенцій між органами суддівського самоврядування та органами судової адміністрації. У цьому контексті особливого значення набувають такі нормативно-правові акти, як Положення про апарат суду, воно розробляється на підставі Типового положення про апарат суду та затверджується зборами суддів відповідного суду.

У свою чергу, Типове положення про апарат суду [15] затверджує Державна судова адміністрація України за погодженням із Вищою радою правосуддя. Також у законі закріплюється, що керівника апарату місцевого суду, його заступника призначає за погодженням голови відповідного суду на посаду та звільняє з посади начальник відповідного територіального управління Державної судової адміністрації України, а керівників апаратів апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду, Верховного Суду, їх заступників призначає за погодженням голови відповідного суду на посаду та звільняє з посади Голова Державної судової адміністрації України. Установлено персональну відповідальність керівника апарату суду за належне організаційне забезпечення суду, суддів та судового процесу, функціонування Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи, інформування зборів суддів про свою діяльність [16]. У свою чергу, закріплено, що керівник апарату суду призначає на посаду та звільняє з посади працівників апарату суду, застосовує до них заохочення та накладає дисциплінарні стягнення. При цьому, працівники апарату суду добираються за конкурсом [10].

Також важливо зауважити, що адміністративно-правовий статус керівника апарату суду визначається як Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015р. №889-VIII, так і з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Наприклад, у статті 6 Закону України «Про державну службу» визначено, що посади керівників апаратів Конституційного Суду України, Верховного Суду, вищих спеціалізованих судів, керівників апаратів апеляційних та місцевих судів, керівників структурних підрозділів апаратів судів відносяться до категорій посад державної служби. Причому під державним службовцем законодавець розуміє громадянина України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також

дотримується принципів державної служби (ст. 1 закону). Крім того, у статті 91 регламентуються особливості проходження державної служби в окремих державних органах, у т.ч. керівників апаратів Конституційного Суду України, Верховного Суду, вищих спеціалізованих судів, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівників апаратів (секретаріатів) судів, органів та установ системи правосуддя – з особливостями, передбаченими законодавством про судоустрій і статус суддів [17]. Також Законом України «Про державну службу» встановлюються загальні обов'язки та права керівника апарату суду як державного службовця, порядок прийняття на роботу і звільнення державних службовців, особливості проходження державної служби (час праці й відпочинку, порядок надання відпусток та зміст обмежень, які властиві для кожного службовця у зв'язку з особливостями його правового статусу як особи, що виконує відповідальні державні завдання, тощо) [10; 17].

Отже, як видно з аналізу чинного законодавства, при формулюванні норм, що регламентують діяльність керівника апарату суду, перевага надавалась визначенню прав і обов'язків зазначеного суб'єкта. Однак чіткого й системного визначення самого адміністративно-правового статусу – як працівників апарату суду загалом, так і його керівника зокрема – у законодавстві немає. Це створює правову невизначеність щодо місця цього суб'єкта в системі органів публічної адміністрації, ускладнює реалізацію його повноважень, а також не дозволяє повною мірою оцінити його роль у забезпеченні належних умов діяльності суду. Тому існує об'єктивна потреба у більш чіткому нормативному закріпленні адміністративно-правового статусу керівника апарату суду як ключової посадової особи в системі організаційного забезпечення правосуддя.

О. В. Бурдейна [18], А.М. Макаровець [10], М.С. Шум [14] у своїх дослідженнях також приходять до висновку, що в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» чітко не розкрито поняття ні «правового статусу працівника апарату суду» ні «правового статусу керівника апарату суду» з деталізацією специфіки останнього. Більше того, усе нормативне регулювання статусу згруповане в межах однієї правової норми Закону № 1402-VIII (частини шостої ст. 155 Закону), згідно приписів якого правовий статус працівників апарату суду визначається Законом України «Про державну службу» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Особливостям апарату найвищого судового органу – Верховного Суду присвячена стаття 156 Закону № 1402-VIII, яка окрім, як наведення переліку структурних підрозділів, що можуть бути створені в апараті Верховного Суду та зазначення суб'єкта затвердження нормативного акту – Положення про апарат, структура і штатний розпис апарату Верховного Суду, не передбачає розкриття деталізації та особливостей правового статусу державних службовців цього судового органу [18, с. 40].

Крім зазначеного, аспекти правового статусу працівників апарату суду, зокрема державних службовців, у частині їхніх прав, обов'язків, підпорядкованості та відповідальності, висвітлено в низці підзаконних нормативно-правових актах. Зокрема, типовий перелік посадових інструкцій для працівників апарату місцевих загальних судів було затверджено наказом Державної судової адміністрації України від 20 липня 2005 року № 86 [19]. Окремо варто відзначити наказ ДСА України від 13 січня 2021 року № 9 [20], яким затверджено типові посадові інструкції керівників апаратів місцевих та апеляційних судів. У цьому документі детально окреслені функціональні обов'язки та права зазначених посадових осіб, які, крім іншого, виконують функції керівників державної служби у відповідних судах. Проте варто звернути увагу на певні нормативні недоліки: зокрема, у згаданому наказі № 9 не прописано питання відповідальності керівника апарату, хоча це є важливою складовою адміністративно-право-

вого статусу державного службовця. Крім того, ми погоджуємося із зауваженням О. В. Бурдейної, що питання правового регулювання статусу керівника апарату місцевого суду наразі визначаються одночасно двома вище зазначеними наказами – № 86 та № 9, що може створювати колізії у правозастосуванні та тлумаченні норм [18, с. 41].

Отже, аналіз чинних підзаконних нормативно-правових актів свідчить про фрагментарне та дещо суперечливе правове регулювання адміністративно-правового статусу працівників апарату суду, зокрема керівників апаратів місцевих і апеляційних судів. Незважаючи на наявність типових посадових інструкцій, затверджених різними наказами ДСА України, відсутність єдиної, узгодженої нормативної бази та неурегульованість окремих елементів статусу (наприклад, питання відповідальності) створюють правові колізії та ускладнюють ефективну реалізацію повноважень зазначеними суб'єктами. Окрім того, варто враховувати ширший контекст – до категорії державних службовців у сфері судового врядування належать не лише працівники судів, але й посадові особи інших органів, зокрема Вищої ради правосуддя, що вимагає комплексного підходу до формування єдиних стандартів та вимог до статусу державних службовців у системі судової влади.

Для повного розуміння поняття адміністративно-правового статусу правового суб'єкта слід визначити його елементи структури, проаналізувати кожну складову його структури [21, с. 102]. Елементи правового статусу – сукупність складових характеристик певного суб'єкта правовідносин, його специфіка, відмінність та особливості [22, с. 19]. Досліджуючи питання адміністративно-правового статусу працівників апарату суду, слід звернути увагу на дослідження О. М. Стеця, який виділяв наступні елементи структури адміністративно-правового статусу: завдання та принципи, компетенція, організація діяльності та взаємодія [23]. М. А. Бояринцева, в свою чергу, виділяє права, обов'язки й юридичні гарантії як елементи адміністративно-правового статусу [24]. Цікавим є дослідження М. К. Золотарьової, в ході якого правник визначає правовий статус як складну комбінацію юридичних складових, серед яких компетенція, юридична відповідальність, завдання та функції, структура та порядок дій владних органів [25]. Частіше за все для визначення елементів адміністративно-правового статусу виокремлюють наступні складові: цілі та функції, права й обов'язки установи, порядок створення/реорганізації/ліквідації установи, адміністративна відповідальність та гарантії установи [10, с. 83].

Таким чином, позиції вчених щодо визначення складу цього поняття відрізняються. Зокрема О. Мещерякова, аналізуючи позиції наведених і багатьох інших науковців, зазначає, що за всієї різноманітності думок щодо структурних елементів адміністративно-правового статусу права й обов'язки становлять серцевину правового статусу, а тому є його обов'язковими елементами. При цьому науковець надалі також відносить до складу адміністративно-правового статусу й інші елементи [6; 26, с. 610].

На нашу думку, адміністративно-правовий статус керівника апарату суду зокрема повинен характеризуватися наступними ознаками:

1. Юридичною визначеністю – статус повинен бути закріплений у нормативно-правових актах, зокрема в законах України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про державну службу», підзаконних актах та положеннях, що регулюють діяльність апарату суду.

2. Комплексністю – адміністративно-правовий статус повинен включати не лише права, обов'язки та відповідальність, а й функціональні характеристики, управлінські повноваження та взаємозв'язки з іншими суб'єктами владних повноважень.

3. Функціональною орієнтованістю – його зміст прямо пов'язаний з виконанням конкретних управлінських

завдань щодо організаційного, матеріально-технічного, кадрового та інформаційного забезпечення діяльності суду.

4. Ієрархічністю та підзвітністю – керівник апарату суду підзвітний голові суду, але також реалізує низку самостійних повноважень, діючи в межах чинного адміністративного законодавства та внутрішнього регламенту суду.

5. Динамічністю – адміністративно-правовий статус може змінюватися залежно від змін у законодавстві, реформ у системі судоустрою або трансформації ролі апарату суду в умовах діджиталізації правосуддя.

Висновки. Отже, адміністративно-правовий статус керівника апарату суду – це структурований правовий конструкт, який визначає обсяг його компетенцій, межі відповідальності та роль у забезпеченні стабільної і ефективної роботи судової влади. Своєю чергою, повноцінне розуміння адміністративно-правового статусу керівника апарату суду неможливе без чіткого визначення обсягу його компетенцій, яка охоплює як коло посадових обов'язків, так і міру відповідальності, обсяг владних повноважень, а також межі втручання у діяльність інших учасників судової системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макарчук В.В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. *Право.ua*. 2015. №3. С. 18-22.
2. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. К., 1974. 826 с.
3. Перекладаємо слово статус. Словотвір. 2017. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/status>
4. Харенко О. О. Адміністративно-правовий статус центрального органу виконавчої влади: проблема змісту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 325-330.
5. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: В 6 т. К. : Укр. енцикл., 2003. Т. 5.
6. Савицький Я. Ф. Адміністративно-правовий статус апеляційних господарських судів в Україні. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2019.
7. Тарнавська А. Н. До питання про юридичний статус особи. *Адвокат*. 2009. № 3. С. 26-29.
8. Олефіренко Н. А. Адміністративно-правовий статус адміністративного суду в Україні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 3 (4). С. 152-155.
9. Політичний енциклопедичний словник: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Упорядники В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна. Київ: Генеза, 1997. 400 с.
10. Макаровець А. М. Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.07 Суми, 2018. 216 с.
11. Головін А.П. Адміністративно-правове регулювання діяльності міліції громадської безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.07; Нац. акад. внутр. справ України. К., 2004. 20 с.
12. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 36(2). С. 31-35.
13. Санжарук Т. О. Правовий статус як властивість індивідуального суб'єкта права та компетенція як властивість колективного суб'єкта права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 122-128.
14. Шум М.С. Визначення шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання організації діяльності апарату суду. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 1(30). С. 153-157.
15. Типове положення про апарат суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 № 131. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text>
16. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 31. Ст. 545.
17. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889– VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 4. Ст. 43.
18. Бурдейна О. В. Удосконалення адміністративно-правового регулювання статусу державних службовців органів судової влади України. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 3. С. 38-42. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2022/7.pdf
19. Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду: Наказ Державна судова адміністрація України від 20.07.2005 № 86. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/about_dsa/2214/ndsa10
20. Про затвердження типових посадових інструкцій керівника апарату апеляційного суду, керівника апарату місцевого суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 13 січня 2021 року № 9. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0009750-21#Text>
21. Орзіх М. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування. *Юридичний вісник*. 2000. № 2. С. 101-107.
22. Неугодніков А. О. Правовий статус адміністративного суду в Україні: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Одеса, 2006. 20 с.
23. Стець О. М. Адміністративно-правовий статус Головного управління державної служби України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Одеса, 2011. 19 с.
24. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадянина України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2005. 20 с.
25. Золотарьова М. К. Адміністративно-правовий статус державних податкових інспекцій в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.07. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
26. Мещерякова О. В. Щодо визначення елементів адміністративно-правового статусу учасників операцій ООН з підтримання миру. *Форум права*. 2011. № 2. С. 609-612.